50th Faculty of Tropical Medicine Mahidol University Since 1960

MAHIDOL UNIVERSITY
Wisdom of the Land

TROPICAL DISEASES
โรคเขตร้อน A-Z

A

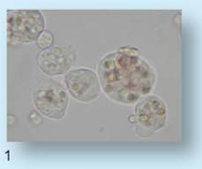

1

Amoebiasis โรคมิกอะมีบา

สาเหตุ เชื้ออะมีบาเป็นพยาธิโปรโตซัว (ปรสิต เซลล์เดียวชื่อ *Entamoeba histolytica* พบได้ทั่วไปโดยเฉพาะประเทศเขตร้อน)
การติดต่อ รับประทานอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อนี้ หรือผ่านทางเครื่องมือ เครื่องใช้ในการสวนล้างลำไส้ใหญ่ เชื้อไปตามกระแสเลือด น้ำเหลือง เกิดหนองฝีในตับและอวัยวะอื่นๆ
อาการ ปวดท้อง ถ่ายเป็นมูกปนเลือด ท้องผูกสลับท้องร่วง และตรวจพบเชื้อในอุจจาระ
การป้องกัน ดื่มน้ำและอาหารที่สุกและสะอาด

B

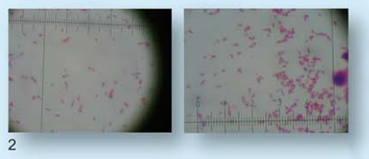

2

Bacillary dysentery โรคติดเชื้อแบคทีเรียในระบบทางเดินอาหาร บิดไม่มีตัว

สาเหตุ เชื้อ *Shigella* spp. (บิดไม่มีตัว)
การติดต่อ รับประทานอาหารหรือดื่มน้ำที่ปนเปื้อนอุจจาระผู้ป่วย หรือผู้ที่เป็นพาหะ
อาการ มีไข้สูง ถ่ายอุจจาระบ่อยมากเป็นมูกเลือด และปวดเบ่งรุนแรง
การป้องกัน รับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ ล้างมือให้สะอาด ไม่ว่าจะเป็นก่อนปรุงอาหาร ก่อนรับประทานอาหารหรือหลังเข้าห้องน้ำ

C

3

Chikungunya โรคไข้ปวดข้อยุงลาย

สาเหตุ เชื้อไวรัส (*Chikungunya virus*)
การติดต่อ เกิดจากยุงลายบ้าน *Aedes aegypti* และยุงลายสวน *Aedes albopictus* ยุงลายสวนชอบหากินบริเวณนอกบ้าน แต่ยุงลายบ้านชอบกัดดูดเลือดภายในอาคารบ้านเรือน
อาการ มีไข้ ปวดตามข้อเป็นเวลานาน ปวดเมื่อยตามตัวและอาจมีพิการตามข้อกระดูก โดยเฉพาะกระดูกสันหลัง
การป้องกัน กำจัดยุง สวมเสื้อแขนยาว หรือทายาป้องกันยุงกัด ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย เป็นต้น

D

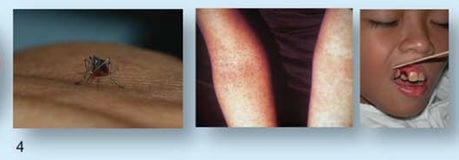

4

Dengue hemorrhagic fever โรคไข้เลือดออก

สาเหตุ เชื้อไวรัสเดงกีที่มีพาหะคือ ยุงลายบ้าน *Aedes aegypti*
การติดต่อ จากการถูกยุงลายตัวเมีย (ต้องการโปรตีนจากเลือดเพื่อสร้างไข่) ที่มีเชื้อนี้กัด
อาการ มีไข้สูง ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ คลื่นไส้ อาเจียน ช่วงที่จะหาย บางคนอาจมีผื่นขึ้น ถ้ารุนแรงจะมีเลือดออก ช็อก และเสียชีวิตได้
การป้องกัน กำจัดยุง นอนกางมุ้ง สวมเสื้อผ้ามิดชิด ทำลายบริเวณน้ำขัง เป็นต้น

E

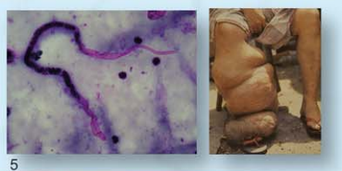

5

Elephantiasis โรคเท้าช้าง

สาเหตุ เชื้อพยาธิฟิลาเรียชนิด *Brugia malayi* หรือ *Wuchereria bancrofti*
การติดต่อ ยุงลายป่าตัวเมีย (ยุงตัวเมียต้องการโปรตีนจากเลือด) ชนิด *Aedes niveus* ยุงลายเสือ *Mansonia* และยุงรำคาญ *Culex* ที่มีตัวอ่อน ระยะติดต่อของพยาธิมากัดคน
อาการ ท่อและต่อมน้ำเหลืองอักเสบ มีไข้ อวัยวะที่เป็นโรคจะโต เช่นอวัยวะเพศโต ขาโต เท้าโต
การป้องกัน ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง กำจัดลูกน้ำ

F

6

Fasciolopsiasis โรคพยาธิใบไม้ในลำไส้

สาเหตุ พยาธิ *Fasciolopsis buski* ในลำไส้เล็ก ไข่จะออกมากับอุจจาระลงไปเจริญในน้ำ ตัวอ่อนจะไชเข้าไปสู่หอยน้ำจืด ออกจากหอยแล้วไปเกาะตัวตามพืชน้ำ
การติดต่อ พืชน้ำเป็นแหล่งแพร่เชื้อ ได้แก่ กระจับ แห้ว ผักบุ้ง สายบัว จะมีตัวอ่อนเกาะอยู่
อาการ แน่น อึดอัด ปวดท้อง ท้องเสียบางครั้ง คลื่นไส้ อาเจียน
การป้องกัน ไม่รับประทานพืชน้ำแบบดิบๆ ทำลายหอยน้ำจืดที่เป็นตัวกลาง

G

7

Gnathostomiasis โรคพยาธิตัวจี๊ด

สาเหตุ พยาธิตัวจี๊ด *Gnathostoma spinigerum*
การติดต่อ จากการกินอาหารสุกๆดิบๆ เช่น ปลาน้ำจืด งู กบ เป็นต้น ที่มีตัวอ่อนระยะติดต่อ
อาการ มีอาการผิวหนังบวมเคลื่อนที่ตามร่างกาย ผิวหนังแดง คัน ปวดรุนแรง
การป้องกัน รับประทานอาหารที่สุก

H

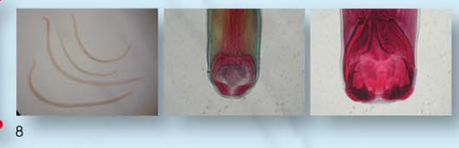

8

Hookworm infection โรคพยาธิปากขอ

สาเหตุ พยาธิปากขอ เช่น *Necator americanus* หรือ *Ancylostoma duodenale*
การติดต่อ จากตัวอ่อนของพยาธิไชเข้าทางผิวหนัง ย่ำเท้าลงบนดินที่ชื้นแฉะ ตัวอ่อนจะเจริญเป็นตัวแก่ในลำไส้เล็กและดูดเลือด
อาการ เหนื่อยง่าย ซีด ผู้ป่วยจะเสียเลือดในทางเดินอาหารตลอดเวลา
การป้องกัน ให้สวมรองเท้า

I

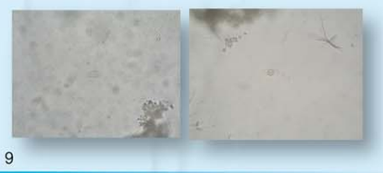

9

Isosporiasis โรคไอโซสปอริเอซิส

สาเหตุ พยาธิโปรโตซัวไอโซสปอรา *Isospora belli*
การติดต่อ โดยการรับประทานอาหาร หรือดื่มน้ำที่มีการปนเปื้อนอุจจาระของผู้ติดเชื้อนี้
อาการ พบร่วมกับผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่อง ท้องเสียเป็นเวลานานจะมีอาการรุนแรง และเสียชีวิตได้
การป้องกัน รับประทานอาหารที่ปรุงสุก ดื่มน้ำที่สะอาด และล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร

J

10

Japanese Encephalitis โรคไข้สมองอักเสบ เจอี

สาเหตุ เชื้อไวรัส *Japanese encephalitis* (JE)
การติดต่อ นำโดยยุงรำคาญ *Culex* ชนิด *C. tritaeniorhynchus* (มีหมูเป็นรังโรคที่สำคัญ) โดยยุงไปกัดหมูที่มีเชื้อ JE พบได้ในภาคเหนือ และภาคตะวันตกของไทย
อาการ มีไข้ อาเจียน ปวดศีรษะ มือและระบบประสาทกระตุกเกร็ง หมดสติ ซึม และเสียชีวิตได้
การป้องกัน ฉีดวัคซีนป้องกันโรค อย่าให้ยุงกัด ไม่เลี้ยงหมูใกล้ที่พักอาศัย

K

11

Kala-azar (Visceral Leishmaniasis)

สาเหตุ เชื้อพยาธิโปรโตซัว *Leishmania* เช่น *L. braziliensis*
การติดต่อ จากการกัดของแมลงวันฝอยทราย Sandfly (*Phlebotomus* spp.)ที่มีเชื้อนี้ พบมากในคนที่มาจากประเทศในตะวันออกกลาง
อาการ ตับม้ามโต การสร้างเม็ดเลือดแดงของไขกระดูกจะเสียไป ซีด เหนื่อยง่าย เกิดภาวะโลหิตจาง เม็ดเลือดขาวลดลง และเสียชีวิตได้
การป้องกัน นอนกางมุ้ง สวมเสื้อผ้ามิดชิด ใส่รองเท้า ทายาป้องกัน

L

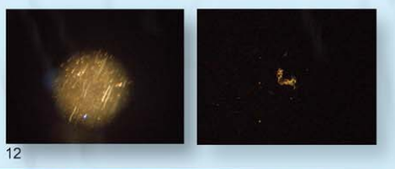

12

Leptospirosis โรคเลปโทสไปโรซิส (โรคไข้ฉี่หนู)

สาเหตุ แบคทีเรีย *Leptospira* spp.
การติดต่อ เชื้อเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนังที่มีแผลหรือผิวหนังเปื่อยที่แช่น้ำและมีเชื้อนี้ปนเปื้อนอยู่นาน ๆ หรือกินอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อฉี่หนู
อาการ มีไข้หนาวสั่น ปวดกล้ามเนื้อน่อง ตัวและตาเหลือง มีเลือดออกที่ตาและอวัยวะภายใน ภาวะแทรกซ้อนอาจมีตับและไตวาย
การป้องกัน หลีกเลี่ยงเชื้อนี้ เช่น สวมรองเท้าบูท สวมถุงมือ ขณะทำงานที่สัมผัสกับน้ำท่วมขังที่มีเชื้อนี้ และกำจัดหนู

M

13

Malaria โรคมาลาเรีย

สาเหตุ เชื้อมาลาเรียซึ่งเป็นพยาธิโปรโตซัวกลุ่ม *Plasmodia* เช่น *P. falciparum* , *P. vivax*
การติดต่อ จากการกัดของยุงก้นปล่องตัวเมีย (ตัวเมียต้องการโปรตีนจากเลือดเพื่อสร้างไข่) *Anopheles* (เช่น *An. dirus*) ที่มีเชื้อมาลาเรีย
อาการ มีไข้ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง และเสียชีวิตได้จากภาวะแทรกซ้อนทุกระบบ เช่น มาลาเรียขึ้นสมอง ไตวายเฉียบพลัน ตับวายเฉียบพลัน น้ำท่วมปอด
การป้องกัน ระวังอย่าให้ยุงกัด สวมเสื้อผ้าแขนยาว ทายาป้องกันยุงกัด นอนกางมุ้งชุบสารกันยุง เป็นต้น

N

14

Negleriasis โรคเนเกลอริเอซิส

สาเหตุ อะมีบาชนิดหนึ่งคือ *Negleria fowleri*
การติดต่อ โดยการสำลักน้ำตามบ่อ หรือสระที่มีเชื้อนี้เข้าไปทางจมูก มักเกิดในเด็ก และวัยรุ่น
อาการ มีไข้ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะรุนแรง เยื่อบุสมองอักเสบ ถึงขั้นโคม่าและผู้ป่วยจะเสียชีวิตได้
การป้องกัน ว่ายน้ำในสระที่สะอาด ระวังอย่าสำลักน้ำ

O

15

Opisthorchiasis โรคพยาธิใบไม้ตับ

สาเหตุ พยาธิใบไม้ตับ *Opisthorchis viverrini*
การติดต่อ โดยการกินปลาน้ำจืดดิบหรือสุกๆดิบๆที่มีตัวอ่อนระยะติดต่อ (metacercaria) ในเนื้อปลาตระกูลปลาตะเพียน หรือเนื้อปลาที่มีเกล็ดขาว
อาการ แน่นท้องใต้ชายโครงขวา จุกแน่นลิ้นปี่ท้องอืด ระยะสุดท้าย ตับและถุงน้ำดีโต และหน้าที่การทำงานของตับและถุงน้ำดีจะเสียไป หรือเป็นมะเร็งท่อน้ำดี
การป้องกัน รับประทานปลาที่ปรุงสุกและสะอาด

P

16

Paragonimiasis โรคพยาธิใบไม้ปอด

สาเหตุ พยาธิใบไม้ปอด *Paragonimus heterotremus*
การติดต่อ จากการกินตัวอ่อนระยะติดต่อในปูน้ำตก
อาการ ไอเรื้อรังหลายๆปี มีเสมหะสีสนิมเหล็ก หรือปนเลือด
การป้องกัน รับประทานปูที่สุก

Q

17

Q Fever โรคไข้คิว

สาเหตุ เชื้อแบคทีเรียที่ชื่อว่า *Coxiella burnetii*
การติดต่อ ตัวเห็บ เป็นพาหะ หรือการกินนมแพะซึ่งไม่เฉพาะแต่นมแพะ วัว ควาย ก็น่าจะเป็นรังโรคได้
อาการ มีไข้หนาวสั่น ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัวเหงื่อออก เจ็บคอ คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย เจ็บหน้าอก ปอดบวมมีภาวะแทรกซ้อนไปที่ปอด หัวใจ ไต ทำให้เสียชีวิตได้
การป้องกัน อย่าให้ตัวเห็บกัด รักษาความสะอาดของบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และไม่ดื่มนมแพะ ที่ปนเปื้อนเชื้อนี้

R

18 19

Rabies โรคพิษสุนัขบ้า

สาเหตุ เชื้อ Rabies virus
การติดต่อ เป็นโรคติดเชื้อที่ระบบประสาทส่วนกลางและน้ำลายของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม คนได้รับเชื้อจากถูกสัตว์ที่มีเชื้อนี้กัด ข่วนหรือเลีย เชื้อจะไปตามเส้นประสาท ไขสันหลังและสมอง
อาการ สมองอักเสบ มีอาการกลัวน้ำ คลุ้มคลั่ง อาละวาด เกร็งทั้งตัว อัมพาต และเสียชีวิตทุกราย
การป้องกัน ระวังอย่าให้ถูกสัตว์กัด เช่น สุนัข แมว ค้างคาว ถ้าถูกกัดหรือข่วน ให้ฉีดวัคซีนป้องกันทันที

S

20

Scrub typhus โรคสครับไทฟัส (ไข้ไรอ่อน)

สาเหตุ เชื้อแบคทีเรีย ชนิด *Rickettsia* ที่ชื่อว่า *Orientia tsutsugamushi*
การติดต่อ มีตัวไรอ่อนเป็นพาหะซึ่งอาศัยอยู่ในสัตว์ฟันแทะในป่าละเมาะ เช่น หนู กระแต ติดต่อโดยถูกตัวอ่อนของไรกัด อาจมีแผลเป็นรอยไหม้เหมือนบุหรี่จี้
อาการ มีไข้สูง ปวดศีรษะ ต่อมน้ำเหลืองโต มีจุดแดงน้ำตาลคล้ายบุหรี่จี้ อาจมีอาการทางปอดและหัวใจ ทำให้เสียชีวิตได้
การป้องกัน ป้องกันมิให้ตัวไรอ่อนกัด โดยเฉพาะเวลาเดินตามทุ่งหญ้า ชายป่า

T

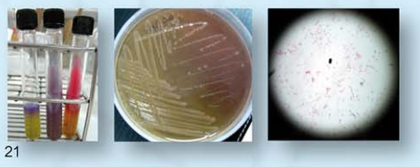

21

Typhoid โรคไข้ไทฟอยด์ (ไข้รากสาดน้อย)

สาเหตุ แบคทีเรียที่ชื่อว่า *Salmonella typhi*
การติดต่อ จากการรับประทานอาหารที่ปนเปื้อนเชื้อนี้
อาการ มีไข้ หนาวสั่น ซึม เพ้อ ปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ถ่ายอุจจาระเหลว หรือท้องผูก อาจมีภาวะแทรกซ้อนมีเลือดออกในทางเดินอาหารและมีลำไส้ทะลุได้
การป้องกัน ดื่มน้ำ รับประทานอาหารที่สุกและสะอาด

U

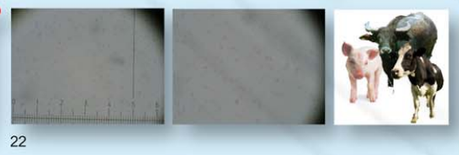

22

Undulant fever โรคติดเชื้อจากแบคทีเรีย

สาเหตุ เชื้อแบคทีเรีย Brucella พบในสัตว์สี่คน เช่น วัว ควาย หมู แมว สุนัข
การติดต่อ รับประทานอาหารปนเปื้อนเชื้อนี้ ดื่มนมที่มีเชื้อจากแพะ วัว ที่เป็นโรค
อาการ อาเจียน ท้องเสีย มีไข้เรื้อรังเป็นเดือนๆ กล้ามเนื้ออ่อนแรง ปวดตามข้อ น้ำหนักลด
การป้องกัน รับประทานอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย ไม่ดื่มนมที่ไม่ผ่านการฆ่าเชื้อ และล้างมือทุกครั้ง หลังจากสัมผัสสัตว์ที่กล่าวมา

V

23 24

Vibrio Cholera โรคอหิวาตกโรค

สาเหตุ เชื้อแบคทีเรีย *Vibrio cholerae* วิบริโอ คอเลอเร่ ซึ่งมีหลายสายพันธุ์ เช่น Eltor หรือ 0139
การติดต่อ เชื้อนี้อยู่ในอุจจาระหรืออาเจียนของผู้ป่วย แพร่กระจายในอาหารและน้ำดื่ม โดยมีแมลงวัน เป็นพาหะโรค
อาการ ถ่ายอุจจาระเหลวคล้ายน้ำซาวข้าวหลายสิบครั้ง เสียน้ำและเกลือแร่รุนแรง ทำให้เสียชีวิตได้จากการขาดน้ำ
การป้องกัน ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนรับประทานอาหารและรับประทานอาหารที่ไม่มีแมลงวันตอม

W

25

West Nile fever โรคไข้เวสไนล์

สาเหตุ เชื้อ West Nile virus
การติดต่อ แหล่งติดเชื้อหลักคือนกป่าและนกท้องถิ่น เชื้อถ่ายทอดไปยังมนุษย์และม้า ผ่านทางพาหะคือยุงรำคาญ (*Culex*) พบในทวีปอเมริกา
อาการ มีไข้ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ต่อมน้ำเหลืองอักเสบ ผิวหนังเป็นผื่นแดง และเสียชีวิตได้จากสมองอักเสบ
การป้องกัน ระวังอย่าให้ยุงกัด นอนกางมุ้ง สวมเสื้อผ้ามิดชิด ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

X

26

Xerophthalmia โรคขาดวิตามิน A

สาเหตุ การที่ร่างกายได้รับวิตามินเอ จากอาหารไม่เพียงพอ
อาการ ตาบอดสีในเวลากลางคืน เยื่อบุตาขาวแห้ง เป็นแผล กระจกตาแห้งทำให้ตาบอดได้
การป้องกัน รับประทานอาหารที่มีวิตามินเอ ที่ได้มาจากสัตว์หรือพืช เช่น ไข่แดง นม ผลไม้สีเหลือง และผักบุ้ง เป็นต้น

Y

27

Yellow fever โรคไข้เหลือง

สาเหตุ เชื้อ Yellow fever virus
การติดต่อ ติดต่อโดยยุง *Aedes* มีเฉพาะในอเมริกาใต้ และอาฟริกา
อาการ มีไข้ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ หนาวสั่น อาเจียน อาจมีเลือดออก ถ่ายเป็นเลือด ดีซ่าน และมีไตวายได้
การป้องกัน ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง เมื่อเดินทางไปยังพื้นที่ระบาด

Z

28

Zoster (herpes zoster) โรคงูสวัด

สาเหตุ เชื้อไวรัส วาริเซลล่า ซอสเตอร์ (varicella zoster virus) เป็นเชื้อโรคชนิดเดียวกับโรคอีสุกอีใส เคยเป็นโรคอีสุกอีใสแล้วเชื้อซ่อนอยู่ในร่างกาย เมื่อภูมิคุ้มกันต่ำลง เชื้อจะออกมาเป็นโรคงูสวัด
อาการ มีตุ่มน้ำใสเป็นกลุ่ม ๆ เรียงตัวตามแนวเส้นประสาท ซีกซ้ายหรือซีกขวาของร่างกาย

References

1 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
2 Tunyong W.
3 Samung Y.
4 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
5 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
6 Bunnag D.
7 Khachansaksumet V.
8 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
9 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
10 Samung Y.
11 Samung Y.
12 Tunyong W.
13 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
14 Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University
15 Samung Y.
16 Samung Y.
17 Samung Y.
18 Chetanachan P. (National Institute of Health, Department of Medical Sciences)
19 Yonchoho T.
20 Samung Y.
21 Tunyong W.
22 Tunyong W.
23 Chaisri U.
24 Yonchoho T.
25 Samung Y.
26 Sumethpimolchai V.
27 Samung Y.
28 Dhitavat J.

จัดทำโดย สุภาพ วัณณะพันธุ์ โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล
E-mail: tmsvp@mahidol.ac.th Tel. 02-3069142